

Introduksjon til ilder og ilderhold

Av: Ingvill Andersen.

Redigert utgave 2008.

Hva er en ilder?

Ilderen er et lite rovdyr som tilhører mårfamilien og den er en meget primitiv kjøtteter. Den er verken et eksotisk eller et vilt dyr, men har vært temmet i langt over 2000 år. Den har hatt som hovedarbeidsoppgave å jage kaniner ut av hullene sine slik at jegeren enklere får tak i de samt at den er en effektiv mus - og rottejeger som har hjulpet til med holde disse borte fra gårder og skip. Den har også hatt diverse andre typer arbeidsoppgaver som eksempelvis å dra ledninger gjennom flyvinger, som forsøksdyr og så videre.

Mange tror at ilderen er en gnager, noe som ikke stemmer. Ilderen ligner ganske mye på mink av utseende, men er blant annet mindre i størrelse og kommer i andre farger.

Hvor får man tak i ilder?

Noen zooforretninger har ildere i sesongen (varierende, ca. mai-september). Enkelte pelsfarmer selger ildere til privatpersoner. I tillegg finnes det ganske mange småoppdrettere rundt omkring i landet. Ellers har Norsk Ilder Forening sin hjemmeside (<http://www.ilder.no/>) forum for kjøp, salg og omplassering av ildere. En annen god ide vil være og rett og slett følge med i avisenes annonser, annonser på Tekst-TV samt diverse annonser på ulike websider. Jeg vil anbefale alle å kjøpe ilder fra privatpersoner eller private oppdrettere fremfor fra pelsfarmer eller dyrebutikker.

Hvordan er ilderen å ha som kjæledyr?

Tja...man er fristet til å si en perfekt blanding av katt og hund.

Ilderen er et sosialt dyr som trenger mye oppmerksomhet og kjærlighet. De er svært lekne, noen ganger hele livet igjennom, de er intelligente og utrolig nysgjerrige. De kommer seg opp og fram på de mest utenkelige steder og har en enorm innsatsvilje for å få det til. De er til tider "plagsomt løsningsorientert" og gir ikke opp med det første når de har fått en ide. Derfor trenger de også tilsyn og de krever en god del sikkerhetstiltak. De er stille husdyr og trenger ikke et stort hus for å trives. De sover mye, mellom 14 og 20 timer i døgnet er ganske normalt. Men når de først er våkne er det gjerne full fart og moro.

Ilderen er på ingen måter et burdyr slik som for eksempel hamstere, mus, rotter og lignende. De skal i størst mulig grad kunne gå fritt rundt i minst ett rom slik som en katt eller hund. De trenger ikke nødvendigvis å få fri tilgang til hele huset, men de bør heller ikke tilbringe det meste av dagen innesperret i et bur. Bur er greie å ha til visse formål, men ikke som et "permanent hjem" for ilderen din. For de som må bruke bur til sin ilder, så anbefales det absolutt største buret man kan finne. Man må også sørge for at ilderen får mange timer ute av buret hver eneste dag, minimum 4 timer, helst mer. Ilderen blir stort sett et hengivent og tillitsfullt kjæledyr som du vil ha mye glede og moro av i flere år. Ilderen har en gjennomsnittlig levetid på 8 – 10 år. I visse

land har man blant annet en utvidet kreftproblematikk som fører til at den gjennomsnittlige levealderen er lavere enn normalt, Norge inkludert.

Biter de ikke fælt da?

Nei, ildere som sådan biter ikke fælt. Ildervalper som leker med hverandre gjør dette ved slåssing og bruk av tennene, noe som er helt naturlig for dem. Dette er en oppførsel vi må venne de av med. Ildere har et sterkt og seigt skinn slik at de tåler mye mer enn oss før de får vondt. Derfor må vi lære ilderen til å forstå at når den biter oss gjør dette vondt og dette er dermed forbudt. Noen valper krever ingen biteavvenning overhodet, mens andre valper kan kreve ganske mye. Biteavvenning, der det er nødvendig, krever litt innsats fra eierens side, men er generelt ikke noe stort problem å få til for de som har bestemt seg for at dette skal de klare. Men det krever at man er villig til å bruke både tid og energi på det og at man er tålmodig og konsekvent. I likhet med alle andre dyr kan dårlig avl, mangelfull menneskelig kontakt, mishandling osv gi seg utslag i at et dyr biter unormalt mye eller unormalt hardt, dette kan også trenes bort i de fleste tilfeller dersom man er iherdig og tålmodig nok.

Lukter de ikke ille da?

Nja...alle dyr har sin spesielle lukt. Personer som holder hund merker ofte ikke at hunden har en lukt, mens mennesker som ikke er sammen med hunder så ofte vil merke lukten omtrent umiddelbart. Slik er det også med ilderen. Det er ikke det at de lukter så mye mer enn andre typer dyr, men de har en ganske ulik lukt fra andre dyr. Ilderen har luktkjertler over hele kroppen, i tillegg har de analkjertler som de kan slippe disse såkalte stinkbombene med. Dette fungerer på mange måter slik som hos skunken, men lukten er langt fra så sterk og den slipper kun ut gass, ikke væske.

Det er imidlertid forholdsvis sjelden at ilderen slipper slike bomber; det kan skje når de blir plutselig skremt eller er redde, når de slåss eller opplever "fare" eller når de blir overivrige i sin lek. Det er altså hovedsakelig en forsvarsmekanisme som dyret bruker i nødsituasjoner. Hvor mye en ilder lukter varierer fra nesten ingen lukt i det hele tatt til en ganske så stram lukt. De fleste ligger midt på treet. Tispene lukter ofte mindre enn hannene, men her finnes det selvsagt også en rekke unntak. Kastrerte hanner lukter alltid mye mindre enn ukastrerte hanner. Sterilisering av tisper utgjør ikke så stor forskjell på lukten, hos mange tisper vil en ikke engang merke noen forskjell. Dersom du synes dyrelukt generelt er vondt og litt plagsomt, bør du nok ikke skaffe deg en ilder. Dersom du synes at normal dyrelukt er ok, kan ilderen være et dyr for deg.

Er jeg den rette til å holde ilder?

Dette blir opptil hver enkelt å finne ut, men her er noen punkter du bør vurdere nøye før du anskaffer deg et lite, søtt ilderknøtt;

- Har du den tid ilderen trenger å få være sammen med deg og kan du gi ilderen den oppmerksomheten den krever?
- Er du villig til å bruke den nødvendige tid og arbeidsinnsats for å lære den skikkelige do-manerer hvis den ikke har lært dette før?
- Er du villig til å bruke den nødvendige tid og arbeidsinnsats for å biteavvenne den hvis dette skulle vise seg å være nødvendig?
- Er du villig til å være litt "barnlig" og leke med ilderen din? Dette kan bety og legge seg ned på gulvet og virkelig leke.

- Har du ett eller flere rom i ditt hjem som kan sikres slik at ilderen din ikke kan komme til å skade seg eller komme seg ut av huset? Er du villig til å gjøre de forandringer dette krever? Dette innebærer bl.a. å tette igjen eventuelle hull/andre åpninger, flytte pyntegjenstander og planter slik at den lille ikke ødelegger det, tette igjen undersiden av sofa og lenestoler osv. Du kan tenke deg et lite barn som nettopp har lært å gå og hvilke faremomenter i huset som da dukker opp, noe lignende gjelder ilderen. Ildere er individer, noen gjør sjelden "ugagn" mens andre kommer seg opp på de mest utrolige steder og river gjerne ned alt de støter på på veien... Dette er en helt naturlig oppførsel som det er nesten helt umulig å få vent de av med. Kan du leve med slik oppførsel?
- Ilderen kan trenes til å bruke et ildertoalett i likhet med katten, men ilderen er ikke alltid 100 % treffsikre. Alle ildere vil bomme på dokassen med jevne eller ujevne mellomrom uansett hvor godt do-trent den egentlig er. Er du villig til å tørke opp ulykker med jevne mellomrom uten å "tenne på alle plugger"?
- Ilder som rase skal i utgangspunktet bli mellom 8 og 10 år gammel, en god andel kan også bli eldre enn 10 år dersom den har friske og sterke gener. Er du sikker på at du kan påta deg ansvar for et slikt dyr i så mange år? Passer dette inn i dine fremtidsplaner som for eksempel utdanning, arbeid og barn?

Hvordan velger jeg en ilder som passer meg?

Alle ildere har sin egen personlighet slik som katter og hunder. De er alle utrolig søte og det er lett å kjøpe den første du ser. Men du bør vurdere et par ting før du åpner lommeboka.

- Hanne eller tisper? Hannen blir ofte nesten dobbelt så stor som tispene. Velger du tisper og du ikke har tenkt å lage søte små ilderbabyer bør du vurdere å sterilisere henne. En usterilisert tisper som ikke parres og som ikke får hjelp til å komme ut av brunst vil mest sannsynlig dø. En tisper kan også holdes usterilisert, men hun må da få hjelp til å komme ut av brunst ved å benytte en sterilisert hanne eller hormonsprøyter. En hanne kan du godt la være å kastre, men lukten blir gjerne mye mindre kraftig når de er kastrede. En brunstig hanne kan periodevis lukte rimelig sterkt. Noen blir også litt roligere etter kastrering. En ukastret hanne vil også markere rundt om i huset og legge igjen en slibrig, luktende væske. Ellers spiller det egentlig liten rolle hvilket kjønn du velger. I og med at tispene er ganske mye mindre enn hannene, vil disse ofte være i stand til mer "krumspring" enn hannene. De kommer seg også gjennom mindre sprekker/hull osv. Oppførselen til hanner og tisper er stort sett veldig lik, oppførselen er mer avhengig av selve individet enn kjønn.
- Liten eller voksen? Fordelen ved å anskaffe seg en ildervalp er at da blir det du selv som "former" ilderen din. Det er mye lettere å trene opp en valp enn en voksen som eventuelt allerede har tillagt seg uvaner. Dette gjelder spesielt med henblikk på dotrening og biteavvenning. Fordelen ved å skaffe seg en voksen ilder vil være at den kanskje allerede har lært dette slik at du slipper å tenke så mye på det. En voksen ilder vil selvsagt heller ikke være fullt så "turbo" som en valp eller ungilder. Det går selvsagt også fint å forandre på vanene til et voksent dyr, men hvor mye innsats dette krever vil variere mye fra individ til individ.

- Farge? Farger og pelsmønstre spiller ingen rolle med hensyn til personligheten eller helsetilstanden. Mange tror at albinoer for eksempel er mer sykdomsutsatte enn andre, noe som ikke stemmer. Farge og mønster spiller ingen rolle, foreta alltid ditt valg på bakgrunn av helse, antatt levetid og temperament fremfor utseende.

Gode kjennetegn hos ilder

- Selger vet en del om ilderens forfedre.
- Ilderens forfedre har vært av god helse og er fri for alvorlige sykdommer i for ung alder.
- Ilderens forfedre har oppnådd en god gjennomsnittlig levealder (7 eller 8 til 10 år).
- Ilderens forfedre har ikke hatt problemer med temperamentet.

Hva vil jeg trenge av utstyr?

- Reisebur.
- Kattetoalett & strø. (Noen bruker aviser i stedet for kattedo).
- Tørrfor, vitaminer og kjøtt (ikke alle serverer sine ildere kjøtt, selv om det absolutt anbefales å gi de kjøtt).
- Hengekøye er utrolig populært som sovested for ilderen.
- "Sengeklær"; gamle t-skjorter, collegegensere eller lignende gjør nytten.
- Diverse leker som hjelper å holde ilderen i aktivitet.
- Negleklipper.
- Bånd; et H-formet bånd. Spør i dyrebutikken.
- Matskål & vannflaske/vannskål.

Jeg vil også anbefale å kjøpe et vanlig bur med mindre du ikke har et rom som ilderen kan ha for seg selv. Selv om jeg tidligere har sagt at ilderen på ingen måte er noe burdyr, så vil et bur ha visse positive egenskaper. Dette vil være ilderens private lille hjem som han kan trekke seg tilbake til når han vil sove eller være i fred, et sted han føler seg trygg. Dette kan være spesielt trygt og godt for en valp, en ung ilder eller litt utrygge ildere. Har man mange mennesker på besøk som ikke er vant til å ha små dyr løpende rundt bena kan det være greit for ilderens egen sikkerhet å få være i buret. Da unngår du at han blir tråkket på, sittet på, sparket borti osv. En del mennesker er redde for ildere, eller dyr generelt, og dette bør man respektere uansett hvor ubegrunnet denne frykten måtte synes å være. Da er et bur en god løsning. Bur er også en sikkerhet mot fulle folk og små barn som ofte ikke er så forsiktede eller flinke til å se seg for. Ikke kjøp det minste buret du ser, husk at det skal være plass til både hengekøye e.l, matskål & vannflaske, toalett OG plass til å leke seg på. Investere i et skikkelig og stort bur med en gang, det lønner seg alltid økonomisk i lengden. Da står man også friere til å eventuelt kjøpe seg flere ildere senere uten å måtte bytte ut alt utstyret først. Men som sagt; det aller beste alternativet er alltid et eget ildersikret rom.

Hva med mine andre kjæledyr?

Ildere går stort sett godt sammen med mange andre kjæledyr. Det de ikke går så bra sammen med er dyr som ville vært et naturlig bytte, slik som rotter, mus, hamstere,

kaniner og andre smådyr. Har du slike bør disse holdes separat fra ilderen. La dyrene få tid på seg til å bli kjent med hverandre. Introduser de forsiktig og litt etter litt og husk og ikke la de være alene før du er sikker på at det vil gå bra. En bør være ekstra oppmerksomme med hensyn til hunder generelt og de rasene med et godt jaktinstinkt spesielt da de kan angripe og skade/drepe ilderen dersom de blir "lei" av ilderens oppførsel og/eller de får det for seg at den er et byttedyr. Katters klør kan utgjøre en fare for ilderen, så man må aldri la en katt og en ilder gå sammen uten tilsyn såfremt man ikke vet med sikkerhet at de er gode venner. En ilder kan for øvrig gjøre skade på både hunder og katter under slåsskamp, så det er ikke kun ilderens sikkerhet som må vurderes. Tommelfinger-regelen er: Venn ilderen sakte med sikkert til dine andre kjæledyr og la de aldri være alene sammen før du er 100 % sikker på at de ikke utgjør noen fare for hverandre.

Hva med barn?

Ildere går som oftest fint sammen med barn. En ilder er sjelden til fare for barnet, det er stort sett heller omvendt. Barn som er under ca. 6 år bør ikke overlates alene med ilderen da de lett kan komme til å skade den eller leke for hardhendt med den. Spedbarn og dyr bør aldri være alene uten overvåkning, uansett type kjæledyr. Eldre barn må lære seg å omgås dyr generelt, dette er ikke spesielt for ilderen. De må lære seg grenser for hva de kan gjøre med/mot dyret og hvordan de skal håndtere dyret. Barna må lære seg å tolke ilderens signaler (en ilder sier alltid fra når den ikke vil noe eller er lei av noe). La ikke barn og dyr være alene før du er trygg på at barnet har lært seg "riktig oppførsel" overfor dyret. Et barn som skader eller skremmer en ilder kan resultere i at ilderen biter barnet for å beskytte seg selv eller for å sende en tydelig beskjed om at "nok er nok". En ilder klarer sjelden å gjøre noen nevneverdig skade når den biter, men det gjør vondt og det kan dermed skade forholdet mellom barn og ilder for all fremtid.

Hva med allergikere?

Mange mener at ilderen ikke vil gi allergiske reaksjoner slik som andre pelsdyr vil gi, slik som for eksempel katter og hunder. Dette har ofte lite med selve pelsen å gjøre, men ofte med skinnen/huden å gjøre. Ilderen er mer seig og "oljete" i huden enn andre dyr og derfor er det mindre sannsynlig at de vil gi allergiske reaksjoner. Men allikevel finnes det de som reagerer også på ilderen. Er du allergisk, bør du prøve å være litt sammen med ildere før du kjøper slik at du er sikker på at det går bra. Ilderen skal visstnok også være et fint kjæledyr for mennesker som er ekstra utsatt for infeksjoner og lignende, slik som for eksempel personer som har HIV/AIDS-diagnose da ildere ikke er så gode overførere av ulike typer smitte.

Medisinske nødvendigheter

De trenger en vaksine mot valpesyke som heter Febrivac – Dist. Valpesyke er stort sett 100 % dødelig hos ildere. Vaksinen settes en gang hvert år. Per 2008 koster en slik vaksine ofte ca. kroner 300.- til 400.-

Kastrering av hanner koster ofte fra kroner 800.- til 1.300.- per 2008. Sterilisering av tisper anno 2008 koster ofte fra kroner 1.100.- til kroner 2.500.-

Krever ilderen mye stell?

Nei, den krever relativt lite stell i forhold til mange andre dyr.

Den må få neglene klippet omtrent hver andre til fjerde uke alt ettersom hvor fort de vokser. Den bør få ørene vasket forsiktig omtrent annenhver uke. Ilderen trenger ikke nødvendigvis å bli badet overhodet, men mange bader de en gang i året eller så. Bruker du olivensåpe eller grønnsåpe i fast form kan du vaske ilderen med jevne mellomrom (for eksempel hver tredje måned) uten at skinnet blir tørt og irritabelt. Bruker du dyreshampoer, ja til og med spesielle ildershampoer, vil skinnet ofte bli tørt og irritabelt ved ofte vasking. Har du en langhåret ilder kan en omgang med børste i ny og ne kanskje være nødvendig.

De fleste ildere er glade i å være utendørs og gå på tur i bånd. Hvor ofte dette gjøres er opp til hver enkelt eier. Ilderen har ingen bestemte krav til å gå ofte på tur slik for eksempel hunder har.

Forberedelser

En liten sjekklister før du løper til nærmeste dyrebutikk....

- Er ilderen rette kjæledyret for deg?
- Er du rett eier for en ilder?
- Ilderen lever gjennomsnittlig i 8 til 10 år, er du klar for en slik langvarig forpliktelse og ansvar?
- Har du sjekket at ett eller flere rom i hjemmet ditt er ilder-sikret eller kan ilder-sikres?
- Har du det nødvendige utstyret i boks?
- Er det lov å holde kjæledyr der du bor?
- Er alle husstandens medlemmer enige om anskaffelse av ilder?
- Har du testet ut at du tåler ilder uten å få allergiske plager? Har de øvrige medlemmene av husstanden gjort det samme?
- Du bør også sjekke at det finnes en veterinær så noenlunde nær deg før du kjøper ilder, slik at du unngår panikk og heseblesende gjennomgang av telefonkatalogen skulle uhellet være ute.

En eller flere ildere?

Flere ildere gir en del fordeler:

- De blir ikke så avhengige av fullt så mye oppmerksomhet hver dag.
- Det blir mindre kjedelig for dem når de er alene hjemme.
- De får en likesinnet som de kan leke med og omgås på sin egen naturlige måte.

Det blir ikke så mye mer arbeid med flere ildere enn med bare en, gleden du og dyrene får gjør den lille ekstra innsatsen absolutt verdt. De fleste ildere går bra sammen, noen gjør det imidlertid ikke. Noen blir kjempeglade i hverandre og nærmest avhengige av hverandre, mens andre synes å være likegyldige overfor hverandre. Noen oppfører seg også aggressivt overfor hverandre. Dette er det jo umulig å si noe om på forhånd. Introduser de forsiktig og tenk på det samme som når du introduserer ilderen overfor andre kjæledyr, (se avsnitt lengre opp).